

Monika Zima

Sprawni w prawie

Zeszyt nr 16

Dobra osobiste osób niepełnosprawnych intelektualnie i ich ochrona

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz
Osób z Upośledzeniem Umysłowym

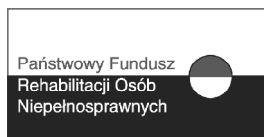
Warszawa 2007

Copyright by PSOUU 2007

ISBN 978-83-60105-49-8
Publikacja bezpłatna

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób
z Upośledzeniem Umysłowym
ul. Głogowa 2b
02-639 Warszawa
tel. 022 848 82 60, 022 646 03 14
fax 022 848 61 62
e-mail: zg@psouu.org.pl
www.psouu.org.pl

Zeszyt nr 16 wchodzi w skład serii pt. „Sprawni w prawie”
Redaktor serii: Marcin Tyrz
Projekt okładki: Cezary Sotek
Skład i druk: POLDRUK

Publikacja jest dofinansowana przez
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

DOBRA OSOBISTE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH INTELEKTUALNIE I ICH OCHRONA

<u>Wstęp</u>	4
<u>I. Co to są dobra osobiste?</u>	5
1. Czy każdy ma dobra osobiste?	5
2. Gdzie są zapisane dobra osobiste człowieka?	6
3. Dobra osobiste osoby niepełnosprawnej intelektualnie.	6
<u>II. Znaczenie wybranych dóbr osobistych i przykłady ich naruszeń.</u>	7
1. Cześć i godność człowieka, życie, zdrowie i nietykalność cielesna, wolność, prywatność, wizerunek, nienaruszalność mieszkania, tradycja rodzinna, kult osoby zmarłej oraz inne dobra osobiste.	7
2. Czym się różnią dobra osobiste od praw człowieka?	17
<u>III. Naruszenie i ochrona dóbr osobistych.</u>	17
1. Jak prawo chroni dobra osobiste?	17
2. Bezprawność zachowania.	18
3. Co zrobić, gdy ktoś narusza nasze dobra osobiste?	19
4. Co to jest pozew o ochronę dóbr osobistych?	20
5. Jak wygląda postępowanie sądowe o ochronę dóbr osobistych?	24
6. Jakie są koszty postępowania o ochronę dóbr osobistych?	26
<u>IV. Zakończenie</u>	27

4 Sprawni w prawie

WSTĘP

Dobra osobiste to właściwości każdego człowieka. To wartości przynależne człowiekowi, związane z jego życiem. Niewiele osób wie dokładnie, co to są dobra osobiste, ale większość ludzi wie, że są takie czyny lub słowa, które sprawiają, że ktoś może poczuć się dotknięty, urażony, skrzywdzony. W niektórych sytuacjach ludzie nieświadomie, niechcący mogą komuś sprawić przykrość. Ale jeśli ktoś świadomie, umyślnie chciał urazić, skrzywdzić drugiego człowieka, sprawić, by poczuł się „gorszym”, to według prawa może to oznaczać naruszenie dóbr osobistych tego człowieka i odpowiedzialność prawną za to zachowanie. Naruszenie dóbr osobistych może polegać na każdym obraźliwym zachowaniu – wyszydzaniu, poniżaniu, wyśmiewaniu, tworzeniu nieprawdziwych lub krzywdzących ocen, na niewłaściwych gestach, na naruszaniu nietykalności cielesnej.

Po pierwsze, osoby niepełnosprawne intelektualnie są narażone na takie zachowanie właśnie ze względu na swoją niepełnosprawność. Często ludzie mówią o nich w sposób bardzo obraźliwy, nazywają „głupimi, idiotami, debilami”, kpią z nich, szydzą, często biją, popychają, trącają, lekceważą ich zdanie. Nie zastanawiają się nad tym, że osoba niepełnosprawna intelektualnie ma dobra osobiste jak każdy inny człowiek. Ma godność i cześć, jest wolna, ma nietykalność osobistą, prawo do prywatności, tajemnicy korespondencji i wiele innych.

Należy wyjaśniać, tłumaczyć i uświadamiać osobom niepełnosprawnym ich dobra osobiste, tak, by mogły bronić się przed ich naruszeniami.

Niestety zdarza się, że również rodzice, osoby najbliższe, opiekunowie, instruktorzy osoby niepełnosprawnej intelektualnie nie zdają sobie sprawy, że w codziennym życiu istnieje wiele sytuacji, w których nawet oni naruszają dobra osobiste osoby niepełnosprawnej.

Po drugie, może się zdarzyć, że osoby niepełnosprawne intelektualnie naruszają dobra osobiste innych ludzi.

W związku z tym bardzo ważna jest znajomość dóbr osobistych, wrażliwość na ich naruszanie oraz możliwości ich ochrony przez prawo.

I. Co to są dobra osobiste?

1. Co to są dobra osobiste? Czy każdy ma dobra osobiste?

Dobra osobiste to szczególne wartości związane z każdym człowiekiem. Te wartości dotyczą fizyczności człowieka, jego psychiki, nietykalności, indywidualności osoby, jej godności, honoru i pozycji w społeczeństwie. Każdy człowiek ma dobra osobiste, bez względu na stan zdrowia, sprawności, psychiki, kolor skóry, pochodzenie, wiek. Dobra osobiste są atrybutami, to znaczy cechami każdego człowieka. Dobra osobiste są wynikiem posiadania przez każdego człowieka osobowości, świadomości, uczuć, poczucia wartości. Każdy może inaczej rozumieć swoje dobra osobiste. Osoba niepełnosprawna intelektualnie ma dobra osobiste, jak każdy inny człowiek.

W polskim prawie nie ma dokładnej definicji dóbr osobistych. Prawo uznaje, że mogą istnieć różne dobra osobiste, czyli takie wartości, które są dla człowieka ważne i są z nim związane, na przykład cześć, godność, czy też wolność.

Nie można naruszać dóbr osobistych innych ludzi. Naruszenie dóbr osobistych to takie zachowanie, które krzywdzi, obraża, wyśmiewa, niszczy coś, co jest ważne dla człowieka. Prawo chroni dobra osobiste każdego człowieka, to znaczy, że jeśli ktoś narusza czyjeś dobra osobiste, to będzie za to odpowiadał przed sądem.

Dobra osobiste są niezbywalne. Oznacza to, że nikomu nie można przekazać, sprzedać swoich dóbr osobistych. Dobra osobiste są również niedziedziczne, czyli nikt nie może dziedziczyć dóbr

6 Sprawni w prawie

osobistych innych ludzi. Dobra osobiste gasną ze śmiercią osoby, która była do nich uprawniona.

Czy osoba prawna ma dobra osobiste?

Osoba prawna, na przykład stowarzyszenie, spółka, szkoła, fundacja, mają dobra osobiste, ale nie zawsze takie same jak człowiek.

2. Gdzie są zapisane dobra osobiste człowieka?

W prawie nie ma definicji dóbr osobistych. Niektóre dobra osobiste zostały zapisane w Kodeksie Cywilnym w artykule 23. W tym artykule znajdują się tylko najbardziej znane dobra osobiste. Oznacza to, że jest ich więcej. Można je odnajdywać w innych aktach prawnych. Często sądy podczas rozpatrywania spraw zgłaszanych przez ludzi, odnajdują nowe dobra osobiste, czyli takie, które dla danej osoby w jakiejś sytuacji są ważne.

Jeśli ktoś czuje, że ma jakieś dobro osobiste, ale nie zostało ono nigdzie zapisane, to znaczy, że trzeba będzie udowodnić, że ono istnieje. W kodeksie cywilnym zostały wymienione niektóre dobra osobiste: zdrowie, cześć, wolność, swoboda sumienia, wolność, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza.

3. Dobra osobiste osoby niepełnosprawnej intelektualnie.

Osoba niepełnosprawna intelektualnie ma dobra osobiste, ponieważ ma takie prawa jak każdy inny człowiek. Niektórzy ludzie zapominają, lub nie chcą wiedzieć, że osoba niepełnosprawna intelektualnie myśli, czuje i rozumie. Często nawet rodzina osoby niepełnosprawnej intelektualnie uważa, że skoro ktoś jest niepełnosprawny, to nie trzeba się starać, by go nie dotknąć, skrzywdzić, bo on i tak niczego nie zrozumie. Niektórzy ludzie nie zwracają nawet uwagi na emocje, uczucia, przeżycia osoby niepełno-

sprawnej intelektualnie. Istnieje wiele sytuacji, w których dobra osobiste osoby niepełnosprawnej intelektualnie mogą zostać naruszone.

II. ZNACZENIE WYBRANYCH DÓBR OSOBISTYCH I PRZYKŁADY ICH NARUSZEŃ.

1. Cześć i godność człowieka

Cześć to prawo człowieka do szanowania przez innych ludzi. To również poczucie człowieka, że powinien być szanowany. Godność to honor człowieka. Cześć i godność dotyczą każdego momentu życia człowieka oraz każdej dziedziny jego życia: życia osobistego, zawodowego i społecznego.

Naruszenie czci i godności może polegać na:

- opowiadaniu nieprawdziwych informacji o złym postępowaniu w życiu osobistym i rodzinnym innego człowieka w taki sposób, by inni myśleli, że to prawda;
- oskarżaniu o niewłaściwe postępowanie w życiu zawodowym, które wpłynie na dobre imię danej osoby i może ją narazić na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania zawodu lub innej działalności;
- rozpowszechnianiu o kimś nieprawdziwych, ośmieszających informacji.

8 Sprawni w prawie

Przykład:

1. *Paweł S. wziął dowód osobisty Piotra W. i zaczął szyderczo wyśmiewać się z fotografii, postury, imienia i nazwiska Piotra W. Stwierdził, że sama jego twarz wystarcza, by go zatrzymać na 24 godziny w areszcie do wyjaśnienia. Czy Paweł S. naruszył dobra osobiste Piotra W.?*

Czasami można żartować z czyjegoś wyglądu. Zachowanie Pawła S. nie było żartem, było świadome i umyślne, chciał on urazić Piotra S. To zachowanie naruszyło godność i cześć Piotra S.

2. *Niepełnosprawny intelektualnie Edward J. jest zatrudniony w firmie komputerowej. Pracodawca na spotkaniu z wszystkimi pracownikami krzyczał, że to jak pracuje Edward J. jest dowodem, że niepełnosprawni intelektualnie nie nadają się do pracy, są leniwi i nie myślą. Czy pracodawca naruszył dobra osobiste Edwarda J.?*

Tak. Pracodawca nie miał prawa wygłaszać takich opinii publicznie. Jeśli uważał, że pracownik źle pracuje, to mógł się z nim spotkać i powiedzieć o swoich uwagach. Pracodawca nie powinien obrażać pracowników, ponieważ to naruszenie ich godności. Ta godność w życiu zawodowym nazywa się godnością pracownika.

Zdrowie, życie – to wartości najważniejsze dla człowieka. Każdy ma prawo do życia, każdy ma prawo do właściwego leczenia, tak by chronić zdrowie. Naruszenie życia może nastąpić, gdy ktoś naraża człowieka na utratę życia. Naruszenie zdrowia może mieć miejsce, gdy lekarz wykonuje zabiegi lekarskie bez zgody pacjenta lub leczy go niewłaściwymi lekami.

Przykład:

1. *Dwudziestoletnia niepełnosprawna intelektualnie Barbara W. poszła do psychiatry, ponieważ jej rodzice powiedzieli, że*

jeśli ktoś jest niepełnosprawny intelektualnie, to musi chodzić do psychiatry. Gdy tylko lekarz psychiatra dowiedział się, że Barbara W. jest u niego po raz pierwszy, przepisał jej bardzo mocne leki uspokajające, bo chciał sprawdzić, jak te leki będą działały. Nie wytłumaczył Barbarze W. jak je stosować i po co je przepisał. Czy lekarz naruszył dobra osobiste Barbary W.?

Tak. Po pierwsze rodzice wprowadzili ją w błąd – to, że ktoś jest niepełnosprawny wcale nie oznacza, że musi chodzić do psychiatry. Po drugie lekarz nie może przepisywać leków tylko dlatego, że chce sprawdzić, jaki mają one wpływ na zachowanie osoby.. Lekarz wiedział, że Barbara W. jest niepełnosprawna intelektualnie i miał nadzieję, że ona nie będzie zdawać sobie sprawy z tego wszystkiego. Takie zachowanie narusza zdrowie i zagraża życiu każdego człowieka.

Nietykalność cielesna – oznacza, że naszego ciała nikt nie może dotykać bez naszej zgody. To taka granica wokół naszego ciała, której nikt nie może przekroczyć bez naszej zgody. Naruszenie nietykalności cielesnej to szturchanie, bicie, kopanie, uszczypnięcie, uderzenie drugiego człowieka.

Przykład:

1. *Wojtek Ł. jest bardzo energicznym 22- letnim chłopcem, często nie może usiedzieć w jednym miejscu, chodzi, rozgląda się, często coś mówi, szybko się denerwuje. Wojtek jest uczestnikiem WTZ i opiekunowie nie mogą sobie dać z nim rady. Bardzo często, gdy Wojtek innym przeszkadza, opiekunowie ciągną go za uszy, uderzają po plecach i mocno ściskają mu ręce. Czy takie zachowanie jest dozwolone?
Może się zdarzyć, że osoba ruchliwa, głośna, energiczna i denerwująca się, może przeszkadzać innym lub nawet być dla siebie i innych niebezpieczna. W takich szczególnych sy-*

10 Sprawni w prawie

tuacjach można kogoś na chwilę przytrzymać, nawet mocniej ścisnąć, tak by go uspokoić. Można to zrobić tylko wtedy, jeśli nie ma już innego wyjścia i jest to dla ratowania tej osoby lub innych przed niebezpieczeństwem.

Nie można uderzać, popychać, potrącać osoby, tylko dlatego, że jest nadpobudliwa, że trudno nawiązać z nią kontakt lub włączyć ją do pracy grupy.

Wolność - to przede wszystkim możliwość poruszania się oraz przemieszczania, czyli zmieniania miejsca pobytu, wychodzenia, wyjeżdżania. Wolność to również taki stan każdego człowieka, w którym jest on spokojny, nie boi się, jest wolny od obaw o swoje życie, nie działa pod przymusem. Naruszeniem wolności będzie takie zachowanie, które zabiera człowiekowi swobodę działania, poruszania się, wpływania na swoje życie.

Przykład:

1. *Karolina Ł. mieszka w domu pomocy społecznej. Lubi spacerować w parku, który jest niedaleko. Instruktorzy zabraniają jej wychodzić z budynku i zamykają w pokoju. Mówią, że to dla jej dobra, ponieważ w parku może przytrafić jej się coś złego. Czy instruktorzy naruszyli wolność Karoliny?*

Każdy ma prawo do wolności. Wolność poruszania się i wyboru miejsca pobytu jest dobrem osobistym Karoliny. To, że Karolina mieszka w DPS nie znaczy, że nie może z niego wychodzić. Instruktorzy nie mogą zabronić jej spacerów, ale mogą ustalić zasady opuszczania DPS, na przykład obowiązek informowania, że wychodzi, gdzie wychodzi i kiedy wróci.

Prywatność to sprawy osobiste, związane z życiem człowieka, czyli takie, które nie mają związku z państwem, władzą, urzędami. Prywatność to na przykład życie rodzinne, życie z sąsiadami, życie w gronie przyjaciół, życie towarzyskie,

seksualne, sposób spędzania wolnego czasu, styl ubierania się, malowania, przeszłość człowieka, stan majątkowy, w tym dane o wysokości otrzymywanego wynagrodzenia za pracę, stan zadłużenia, a także stosunek do kolegów w pracy. Prywatność to także życie intymne. Ujawnianie niektórych informacji dotyczących innych osób i wtrącanie się w życie prywatne może naruszać ich dobra osobiste.

Przykład:

1. Jan K. dla żartu opublikował numer telefonu swojego kolegi w Internecie. Opis brzmiał: „jeśli masz ukończone 18 lat zadzwoń pod numer xxxxxx- jestem super laska. Czy naruszy dobra osobiste kolegi?

Podając numer osoby prywatnej zostały zagrożone dobra osobiste właściciela telefonu. Została zagrożona jego prywatność, ponieważ ludzie mogą dzwonić do niego bardzo często, składać propozycje, które go poniżają.

2. Ewelina G. jest niepełnosprawna intelektualnie, pracuje w urzędzie miasta i mieszka sama w swoim mieszkaniu. Jej rodzice ciągle pytają, ile zarabia, ale ona mówi, że to jej prywatna sprawa. Rodzice Eweliny poszli do jej zakładu pracy i zapytali pracodawcy Eweliny G. o zarobki ich córki. Pracodawca powiedział rodzicom ile dokładnie zarabia Ewelina. Czy miał do tego prawo?

Nie. Jeśli pracodawca powiedział innym osobom bez zgody Eweliny G. ile wynosi jej wynagrodzenie, to będzie to naruszenie dóbr osobistych pracownika – jego prywatności.

Wolność sumienia i wyznania to prawo do posiadania swoich przekonań, poglądów i możliwość ich wyrażania.. Wolność wyznania oznacza, że człowiek może myśleć co chce o religii, wybrać swoją religię, ujawniać swoje przekonania, na przykład chodzić do kościoła, słuchać programów religijnych w radio.

12 Sprawni w prawie

Człowiek może także nie chcieć ujawniać swoich przekonań. Naruszeniem wolności sumienia będzie nakazywanie lub zabranianie określonych praktyk religijnych, nakłanianie do wyznawania określonych poglądów.

Przykład:

1. *Sławek P. ma 30 lat i nie wierzy w Boga. Rozmawiał o swoich poglądach z wieloma osobami, ale zdania nie zmienił i uważa, że Bóg nie istnieje. Jego rodzice w każdą niedzielę zmuszają go do chodzenia do kościoła. Codziennie mówią, że ludzie, którzy nie wierzą w Boga są najgorsi na świecie, są jak przestępcy i po śmierci pójdą do piekła. Sławek jest niepełnosprawny intelektualnie i mieszka z rodzicami. Czy ma prawo do swoich poglądów?*

Zachowanie rodziców narusza swobodę sumienia Sławka P. Każdy ma prawo do wyboru religii, każdy ma prawo mieć swoje poglądy. Osoba niepełnosprawna intelektualnie ma prawo do swoich myśli.

2. *Znajomi Małgorzaty J. ciągle z niej szydzą, wyśmiewają się, ponieważ Małgorzata codziennie rano chodzi do kościoła na poranną mszę świętą. Znajomi krzyczą za nią „świętoszka”, „zakonnica” i zamykają rano bramę kamienicy, tak by nie mogła wyjść z budynku. Czy znajomi Małgorzaty naruszają jej dobra osobiste?*

Tak. Swoboda wyboru religii oznacza, że każdy ma prawo ją praktykować, chodzić na nabożeństwa, uczestniczyć w spotkaniach religijnych, modlić się, lub nie. Nikt nie może tego nikomu zabronić.

Kult po zmarłej osobie bliskiej – oznacza uprawnienia do pochowania zwłok, przeniesienia lub ekshumacji zwłok, pielęgnacji grobu, odwiedzania grobu, odbywania ceremonii religijnych czy ustalenie napisu na grobie.

Przykład:

1. Tomek G. wypowiedział się bardzo obraźliwie o zmarłym papieżu Janie Pawle II. Rodzina papieża oraz jego bardzo dobrzy przyjaciele poczuli się urażeni. Twierdzili, że mają prawo do kultu, pamięci o zmarłym papieżu i obraźliwe słowa na jego temat ich ranią. Czy nieuprzejme, obrażające wypowiedzi o papieżu naruszają dobra osobiste jego bliskich osób?
Tak. Kultu pamięci zmarłej osoby jest dobrem osobistym, ale dotyczy to tylko osób szczególnie bliskich, na przykład rodzin, lub bardzo dobrych, długoletnich przyjaciół osoby zmarłej.

Nazwisko i pseudonim – to dane, które nas określają. Dzięki nim można określić, rozpoznać jakąś osobę. Jeśli ktoś podpisuje się cudzym nazwiskiem, używa cudzego nazwiska, lub pseudonimu bez zgody tej osoby, lub przywołuje je w sytuacjach nieodpowiednich, to narusza dobra osobiste tej osoby. Jeśli ktoś wymyśla jakiejś osobie ośmieszające przezwisko i używa go zamiast jej nazwiska, to także narusza dobra osobiste tej osoby.

Przykład:

1. Janek F. wysłał do redakcji gazety list, w którym krytykował pomysł budowy nowego pomnika w mieście. Podpisał się pod listem imieniem i nazwiskiem znanego polityka, a nie swoim. Gdy polityk przeczytał list w gazecie, poczuł się urażony, że ktoś wykorzystuje jego nazwisko.
Nazwisko jest dobrem osobistym każdej osoby i nikt nie może wykorzystywać, posługiwać się czyimś nazwiskiem dla osiągnięcia jakiegoś celu.

Wizerunek – to każdy sposób, w jaki inni mogą nas rozpoznać: zdjęcie, plakat, reklama, obraz, opis w książce. Naruszeniem wizerunku będzie używanie go, bez czyjejś zgody.

Przykład:

1. *Fotograf zrobił zdjęcie osobie niepełnosprawnej intelektualnie, gdy wypełniała dokumenty w banku. Na zdjęciu było widać, że ta osoba nie radzi sobie. Fotograf wykorzystał to zdjęcie i zrobił plakaty, które wisiały na billboardach w całym kraju. Te plakaty reklamowały kampanię na rzecz praw osób niepełnosprawnych Czy fotograf naruszył dobra osobiste osoby niepełnosprawnej intelektualnie?*

Tak. Każde użycie czyjegoś zdjęcia wymaga zgody. Nie jest ważne, że celem była pomoc dla niepełnosprawnych. Nikt nie może używać wizerunku innych ludzi bez ich zgody.

Według prawa tylko w niektórych sytuacjach można wykorzystać czyjś wizerunek bez zgody – na przykład wizerunek polityków.

Tajemnica korespondencji – to zakaz otwierania i czytania cudzych listów, wiadomości, korespondencji. To także zakaz czytania sms w cudzym telefonie, wiadomości gadu gadu, maili, podsłuchiwanie rozmów telefonicznych.

Przykład:

1. *Anna W. ma 18 lat, mieszka z rodzicami i starszym rodzeństwem. Ania często koresponduje z innymi ludźmi przez Internet, ma swoje konto mailowe oraz numer gadu gady, rozmawia też przez skype. Ponieważ Ania ma komputer, jej rodzeństwo i rodzice często przychodzą do jej pokoju, by z niego skorzystać. Pod nieobecność Ani sprawdzają z kim koresponduje i co pisze w swoich wiadomościach. Zdarzyło się także, że oglądając jej telefon komórkowy, przeczytali sms od jej chłopaka. Czy mogą to robić?*

Nie, ani rodzeństwo, ani rodzice nie mogą czytać wiadomości Ani bez jej zgody. Każdy człowiek ma prawo do tajemnicy swojej korespondencji z innymi ludźmi, to część jego prywatności.

Nietykalność mieszkania – oznacza zakaz wchodzenia bez zgody właściciela do jego mieszkania. Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub czyjegoś pojazdu może nastąpić jedynie wtedy, gdy prawo na to pozwala. Nietykalność mieszkania to także zakaz malowania na ścianach obraźliwych obrazków, napisów, nadużywanie dzwonka do drzwi w celu dręczenia, czy też używanie głośnych urządzeń przez sąsiadów.

Przykład:

1. *Magda T. jest niepełnosprawna intelektualnie i mieszka sama w dwupokojowym mieszkaniu w bloku, w spokojnej dzielnicy. Codziennie gdy wychodzi rano z domu, widzi na drzwiach napisane flamastrami: „nie chcemy tu upośledzonych”. Oprócz tego pod jej drzwiami leżą czyjeś śmieci. Pewnej nocy Magdzie T. udało się podejrzeć, kto pisze na jej drzwiach. Okazało się, że to jej sąsiad. Czy sąsiad naruszył dobra osobiste Magdy T.?*

Tak, sąsiad naruszył nietykalność mieszkania Magdy T. Nikt nie ma prawa do malowania, pisania po ścianach czyjegoś domu, drzwiach mieszkania i podrzucania mu śmieci.

Prawo wstępu do publicznych miejsc wypoczynku oraz rozrywki - oznacza, że każdy może korzystać z miejsc publicznych, nie tylko z komunikacji miejskiej, urzędów, ale także z miejsc wypoczynku i rozrywki. Publiczne miejsce to miejsce przeznaczone dla wszystkich ludzi, nie prywatnych właścicieli, ale na przykład gminy, miasta, lub przez nich dofinansowane. Nie można zakazać wstępu osobie niepełnosprawnej intelektualnie do miejsca publicznego dlatego, że jest niepełnosprawna, głośna, niewyraźnie mówi, czy korzysta z jakiegoś sprzętu ortopedycznego.

Przykład:

1. Uczestnicy Warsztatów Terapii Zajęciowej z Lublina pojechali na wycieczkę do Warszawy, ponieważ chcieli poznać stolicę Polski. Po zwiedzaniu miasta postanowili spędzić wieczór w restauracji miejskiego domu kultury. Przy wejściu okazało się, że kierownik restauracji ich nie wpuści. Powiedział im, że to nie jest miejsce dla ludzi niepełnosprawnych intelektualnie. Czy kierownik miał prawo zabronić im wejścia?

Jeśli restauracja znajdowała się w miejskim domu kultury to znaczy, że była miejscem publicznym i kierownik nie miał prawa zabronić uczestnikom WTZ wejścia do lokalu. Jedynie właściciele prywatni, którzy sami prowadzą swoje lokale, kluby, restauracje mogą sami decydować, kto może, a kto nie może wejść do ich lokalu. Trzeba jednak pamiętać, że nawet prywatny właściciel nie powinien odmawiać komuś wstępu do swojego lokalu tylko dlatego, że ktoś jest niepełnosprawny, ponieważ to oznacza dyskryminację tej osoby. Dyskryminacja jest niezgodna z prawem i jest karana.

Tradycja rodzinna to prawo do dziedzictwa, prawo do utożsamiania się z historią, osiągnięciami i wartościami, jakie wyznawali przodkowie. Herb rodzinny, pamięć o nim i szacunek dla przeszłości rodziny to dobra osobiste. Nie można używać czyjegoś herbu rodzinnego, lub źle mówić o czyichś zasłużonych przodkach, ponieważ jest to naruszenie dóbr osobistych ich potomków.

Dobrami osobistymi są także:

- stan cywilny;
- poczucie przynależności do określonej płci;
- ochrona przed hałasem wytwarzanym w sąsiedztwie;
- możliwość korzystania z walorów nieskażonego środowiska naturalnego

- spokój psychiczny
- twórczość naukowa, artystyczna

2. Czym się różnią dobra osobiste od praw człowieka?

Prawa człowieka to prawa, które wynikają z godności osobowej człowieka. Godność osobowa to nie to samo, co godność osobista. Godność osobową ma każdy człowiek tylko dlatego, że jest człowiekiem. Godność osobistą nazywamy inaczej honorem.

Prawa człowieka ma każdy człowiek i dotyczą sytuacji człowieka w państwie. Prawa człowieka regulują relację człowieka z władzą publiczną, czyli państwem i prawem.

Dobra osobiste każdego człowieka dotyczą nie tylko relacji z władzą publiczną, ale również relacji między ludźmi.

Prawa człowieka oraz dobra osobiste są chronione przez prawo.

III. NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH.

1. Jak prawo chroni dobra osobiste?

Można domagać się ochrony dóbr osobistych na podstawie prawa cywilnego, prawa karnego, prawa administracyjnego, prawa pracy i innych przepisów prawnych. Prawo cywilne chroni wszystkie dobra osobiste, bez względu na to, czego dotyczą. Inne przepisy prawa chronią tylko niektóre, wybrane dobra osobiste. Dlatego najbardziej znanym sposobem ochrony dóbr osobistych człowieka

18 Sprawni w prawie

jest żądanie ich ochrony na podstawie prawa cywilnego. Ochrona dóbr osobistych polega na wystąpieniu do sądu z powództwem przeciwko osobie, która naruszyła dobra osobiste.

2. Bezprawność zachowania.

Naruszenie dóbr osobistych to takie zachowanie, które szkodzi lub niszczy wartości związane z człowiekiem. Żeby jakieś zachowanie było naruszeniem dóbr osobistych, to według prawa to zachowanie musi być bezprawne, czyli:

- niezgodne z prawem, albo
- niezgodne z normami moralnymi (poszanowanie dla bólu spowodowanego śmiercią dziecka jest nakazem moralnym, dlatego działania naruszające ten zakaz są działaniami bezprawnymi), albo
- niezgodne z powszechnymi regułami zachowania w społeczeństwie.

Sytuacje, kiedy naruszenie dóbr nie jest bezprawne

Istnieją sytuacje, kiedy naruszenie dóbr osobistych będzie usprawiedliwione, czyli będzie zgodne z prawem.

Na przykład:

- jeśli ktoś zgodzi się na naruszenie mu przez kogoś innego dóbr osobistych, to wtedy takie działanie nie będzie bezprawne (jeśli pacjent zgadza się na przeprowadzenie zabiegu lekarskiego, to wyraża zgodę na naruszenie jego nieetykalności);
- wystawienie fotografii, rysopisu oraz danych osobowych osoby poszukiwanej listem gończym, nie będzie stanowiło naruszenia jej dóbr osobistych;
- zgoda pacjenta lub osób mu bliskich na zabieg chirurgiczny nie jest naruszeniem dobra osobistego jakim jest zdrowie;

- aresztowanie na podstawie postanowienia sądu lub kara więzienia na mocy prawomocnego wyroku sądu narusza wolność człowieka, ale jednak nie jest to bezprawne;
- podanie w wyniku wykonania wyroku sądu nazwiska osoby, która popełniła przestępstwo do publicznej wiadomości, narusza cześć tejże osoby, ale jest to wyrok sądu więc to działanie nie jest bezprawne;
- wyrażenie zgody przez daną osobę na umieszczenie jej osoby i wizerunku w reklamie, na plakatach, ulotkach nie jest naruszeniem dóbr osobistych tej osoby;

3. Co zrobić, gdy ktoś narusza nasze dobra osobiste?

Najpierw można wezwać taką osobę, by przestała naruszać nasze dobra osobiste.

Wzór pisma, jakie osoba doznająca krzywdy może skierować do osoby naruszającej jej dobra osobiste:

Piława, 20 wrzesień 2007 roku

Błażej Pluta
ul. Lubelska 971/10
00 – 987 Piława

Sz.P.
Ryszard Blady
ul. Lubelska 971/8
00 – 987 Piława

WEZWANIE DO ZAPRZESTANIA NARUSZEŃ DÓBR OSOBISTYCH

Na podstawie artykułu 24 § 1 Kodeksu cywilnego, wzywam Pana do natychmiastowego zaniechania naruszeń moich dóbr

20 Sprawni w prawie

osobistych, w szczególności czci i dobrego imienia.

Jest Pan moim sąsiadem i od wielu lat szydzi Pan z mojej niepełnosprawności. Wielokrotnie wyśmiewał Pan moje fizyczne i intelektualne niedoskonałości, kierował do mnie przykre i obraźliwe słowa. Przy każdej nadarzającej się okazji wypowiada Pan niestosowne uwagi, komentuje moje działania i śmieje się ze mnie. Świadkiem tych zdarzeń była wielokrotnie moja mama, ale także inni sąsiedzi mieszkający w naszym bloku.

Pańskie działania są bezprawne!

W przypadku, gdy nie nastąpi zmiana Pana postawy, wystąpię na drogę sądową, gdzie dojdzie do ochrony moich dóbr osobistych.

Błażej Pluta

Jeśli wezwanie nie przyniosło skutku i ktoś w dalszym ciągu narusza nasze dobra osobiste, to należy napisać pozew do sądu cywilnego o ochronę dóbr osobistych.

4. Co to jest pozew o ochronę dóbr osobistych?

Pozew o ochronę dóbr osobistych to pismo do sądu, w którym żąda się, by sąd zajął się jakimś problemem prawnym. Osoba, która składa pozew do sądu, ponieważ naruszono jej dobra osobiste, nosi nazwę powoda. Osoba, która naruszyła dobra osobiste, nosi nazwę pozwanego.

W pozwie o ochronę dóbr osobistych należy:

- podać imię i nazwisko powoda;
- podać imię i nazwisko pozwanego;
- napisać jakie dokładnie dobro osobiste powoda zostało naruszone przez pozwanego;
- napisać w sposób zostało naruszone dobro osobiste;
- wyjaśnić, czego żądamy;
- podać wartość przedmiotu sporu, czyli sumę pieniędzy,

której możemy żądać od pozwanego

- w pozwie można również poprosić sąd o zwolnienie z kosztów postępowania oraz o przyznanie adwokata z urzędu.

Pozew o ochronę dóbr osobistych należy złożyć do sądu cywilnego, **okręgowego**. Sąd okręgowy jest sądem nadrzędnym nad sądem rejonowym w miejscu zamieszkania pozwanego.

Czego można żądać w pozwie o ochronę dóbr osobistych?

W pozwie o ochronę dóbr osobistych można żądać, by:

- osoba, która swoim zachowaniem zagraża dobrom osobistym, przestała to czynić, czyli na przykład zaniechała druku artykułów, wiadomości zagrażających czci, dobremu imieniu człowieka. Według prawa jest to **roszczenie o zaniechanie działania**.
- osoba, która naruszyła czyjeś dobra osobiste, usunęła skutki tych naruszeń, czyli na przykład napisała list z przeprosinami, złożyła wyrazy ubolewania, czy też ogłosiła przeprosiny w prasie, radiu, TV, umieścił w prasie sprostowanie. Według prawa jest to **roszczenie o usunięcie skutków naruszenia dobra osobistego**.
- osoba, która naruszyła dobra osobiste zapłaciła jakąś sumę pieniędzy powodowi lub na jakiś cel społeczny. Każdy może żądać aby krzywdy, które doznał z powodu naruszenia przez kogoś jego dóbr osobistych, zostały w pewien sposób zrekompensowane. Te pieniądze to zadośćuczynienie. Powód musi sam ustalić, jaka suma pieniędzy jest mu potrzebna, aby jego cierpienie zostało złagodzone. Sąd oceni, czy ta suma pieniędzy jest odpowiednia. Zamiast dla siebie, powód może żądać, by osoba, która naruszyła jego dobra osobiste, zapłaciła jakąś

22 Sprawni w prawie

sumę pieniędzy na cel społeczny, na przykład na dom dziecka. **Według prawa jest to roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne lub zapłata na cel społeczny.**

- osoba, która naruszyła dobra osobiste zapłaciła odszkodowanie powodowi. Jeżeli z powodu naruszeniem dobra osobistego została osobie wyrządzona szkoda materialna, to osoba która ją wyrzuciła powinna zapłacić odszkodowanie. Szkoda materialna to na przykład koszty leczenia, czy koszty zamalowania napisów na drzwiach.

Wzór pozwu:

Piława, 22 październik 2007 roku

Do
Sądu Okręgowego
w Świdnicy
Wydziału I Cywilnego
ul. Bonifacego 9
00 – 789 Świdnica

Powód:
Błażej Pluta
ul. Lubelska 971/10
00 – 987 Piława

Pozwany:
Ryszard Blady
ul. Lubelska 971/8
00 – 987 Piława

Wartość przedmiotu sporu: 5.000

POZEW

O OCHRONĘ DÓBR OSOBISTYCH

Na podstawie artykułu 24 § 1 Kodeksu cywilnego, w imieniu własnym, wnoszę o:

1. zobowiązanie pozwanego Ryszarda Bładego do zaniechania naruszeń dóbr osobistych powoda Błażej Pluta w postaci czci oraz dobrego imienia;
2. zobowiązanie pozwanego Ryszarda Bładego do umieszczenia na własny koszt w “Gazecie Piławskiej” oświadczenia, o następującej treści:

“Ja, Ryszard Błady, pragnę przeprosić Pana Błażeja Plutę za wszelkie przykrości, których doświadczył w związku z moim nagannym zachowaniem, polegającym na naruszaniu jego czci oraz dobrego imienia”.
3. zobowiązać pozwanego Ryszarda Bładego do zapłaty na rzecz powoda Błażeja Pluty kwoty 5 000 zł (pięć tysięcy złotych) tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych.
4. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, według norm przepisanych oraz ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

U Z A S A D N I E N I E

Pozwany Ryszard Błady jest sąsiadem powoda Błażeja Pluty. Pozwany w przeszłości wielokrotnie naruszał jego cześć i dobre imię. Ryszard Błady szydził z niepełnosprawności fizycznej i intelektualnej powoda, wyśmiewał się z jego trudności w mówieniu i poruszaniu się, kierował pod jego adresem obraźliwe słowa.
Dowody: przesłuchanie powoda; zeznania świadka Franciszki Pluta (zamieszkałej w Piławie, przy ulicy Lubelskiej 971/10).

Powód Błażej Pluta skierował do pozwanego wezwanie do zaprzestania naruszeń dóbr osobistych, ale nie wpłynęło ono na zachowanie Ryszarda Bładego.

Dowody: przesłuchanie powoda; wezwanie do zaprzestania naruszeń dóbr osobistych wraz z pocztowym dowodem nadania.

24 Sprawni w prawie

Dobra osobiste, jako wartość ściśle związana z osobą ludzką, pozostają pod ochroną prawa. Każdy człowiek ma prawo do poszanowania jego czci i dobrego imienia, także osoba niepełnosprawna.

Zgodnie z treścią artykułu 24 § 1 Kodeksu cywilnego, w przypadku gdy dobro osobiste zostało zagrożone cudzym działaniem, można żądać zaniechać tego działania oraz podjęcia działań mających na celu usunięcie jego skutków, w szczególności złożenia oświadczenia w odpowiedniej formie i treści, a także domagać się zapłaty zadośćuczynienia za krzywdy moralne i psychiczne spowodowane naruszeniem dóbr osobistych.

Powód:

Błażej Pluta

Załączniki:

odpis pozwu

wezwanie do zaprzestania naruszeń dóbr osobistych wraz z pocztowym dowodem nadania.

5. Jak wygląda postępowanie sądowe o naruszenie dóbr osobistych?

Postępowanie o naruszenie dóbr osobisty toczy się w sądzie okręgowym. Pozew, wraz z załącznikami, składa się w biurze podawczym sądu, można go także przesłać pocztą, najlepiej listem poleconym. Sąd zawiadamia strony o terminie i miejscu rozprawy, doręcza pozwanemu odpis pozwu i zobowiązuje do złożenia zaświadczenia o wysokości dochodów. Pozwany może złożyć odpowiedź na pozew i ustosunkować się do twierdzeń pozwu, przedstawić swoje dowody na potwierdzenie swojego stanowiska. Odpis tej odpowiedzi sąd doręczy stronie powodowej. Następnie sąd wezwie powoda i pozwanego na rozprawę. Powód

i pozwany to strony postępowania sądowego. Zanim sąd podejmie decyzję w sprawie, może odbyć się kilka rozpraw. Strony powinny być obecne na rozprawie, ponieważ wtedy dokładnie wiedzą co się tam działo. Jeśli ktoś obawia się, że sam nie poradzi sobie w sądzie, to już w pozwie może złożyć wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu. Za takiego adwokata zapłaci państwo. Podczas postępowania powód musi udowodnić, że pozwany naruszył mu dobra osobiste. Powód może w tym celu powoływać różne dowody, na przykład świadków zdarzenia, listy, zdjęcia, filmy, przedmioty, które przekonają sąd, że dobra osobiste powoda zostały naruszone. Pozwany będzie się bronił i także może powoływać różne dowody w sprawie. Dopiero jak sąd będzie pewny, wyda wyrok w sprawie naruszenia dóbr osobistych.

Co zrobić, gdy ktoś nie zgadza się z wyrokiem sądu?

Jeśli powód lub pozwany nie zgadzają się z decyzją sądu, to mogą zaskarżyć wyrok, czyli odwołać się od niego. Najpierw należy w terminie jednego tygodnia od dnia ogłoszenia wyroku wystąpić z wnioskiem do sądu o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie go wraz z wyrokiem. Jeśli ogłoszenie orzeczenia nastąpiło na przykład w środę 8 listopada to termin tygodniowy minie 15 listopada w środę o godzinie 24.00. Wniosek można złożyć w sądzie w Biurze Podawczym Sądu lub wysłać pocztą. Za taki wniosek nie trzeba płacić żadnej opłaty.

Uzasadnienie sąd powinien sporządzić w ciągu tygodnia od dnia, w którym zażądano jego doręczenia. W ciągu 14 dni od daty otrzymania przez stronę odpisu wyroku wraz z uzasadnieniem, może ona złożyć **apelację** od wyroku.

Apelację składa się do Sądu Apelacyjnego za pośrednictwem sądu okręgowego, który wydał wyrok. Aby zaskarżyć wyrok można również złożyć apelację w ciągu 14 dni od dnia ogłoszenia wyroku, bez składania wniosku o jego uzasadnienie.

W apelacji należy napisać, dlaczego strona nie zgadza się z wy-

26 Sprawni w prawie

rokiem sądu. Można napisać ją osobiście, nie musi jej pisać adwokat.

6. Jakie są koszty postępowania sądowego o naruszenie dóbr osobistych?

Koszty postępowania sądowego o naruszenie dóbr osobistych zależą od tego, czego żądamy w pozwie. Jeśli domagamy się od kogoś, by przestał naruszać nasze dobra osobiste lub chcemy, by nas przeprosił, to wtedy opłata za pozew wynosi 600 zł.

Jeśli oprócz tych żądań domagamy się także zadośćuczynienia lub odszkodowania to wtedy opłatę za pozew należy wyliczyć – będzie to 5 % od kwoty, jakiej się domagamy. Prawo nazywa tę kwotę wartością przedmiotu sporu, czyli wartością naszego żądania.

Jeśli kogoś nie stać za zapłacenie wysokiej opłaty sądowej, może napisać do sądu wniosek o zwolnienie z kosztów postępowania. Taki wniosek można umieścić od razu w pozwie lub później. Należy w nim uzasadnić dlaczego nie stać nas na zapłacenie opłaty. Do wniosku należy dołączyć oświadczenie majątkowe. Oświadczenie majątkowe można wziąć z sekretariatu sądu lub z biura podawczego i wypełnić je zgodnie z prawdą. Są tam informacje o naszych zarobkach, rencie, majątku. Jeśli sąd uzna, że sytuacja majątkowa powoda nie jest najlepsza, to może go zwolnić od kosztów postępowania.

IV. ZAKOŃCZENIE

Osoba niepełnosprawna intelektualnie, ze względu na swoją niepełnosprawność, jest narażona na naruszanie jej dóbr osobistych w wielu sytuacjach. Polskie prawo chroni dobra osobiste. Wiedza o dobrach osobistych oraz o możliwościach ich ochrony jest konieczna każdemu człowiekowi, by aktywnie uczestniczył w życiu społecznym, politycznym, czy osobistym. Osoby niepełnosprawne intelektualnie powinny samodzielnie, lub z osobami wspierającymi reagować na każde naruszenie dóbr osobistych. Jeśli osoby niepełnosprawne nie będą walczyć o swoje prawa, to nie zmieni się ocena społeczeństwa takich zachowań, które obrażają, krzywdzą, ośmieszają osoby niepełnosprawne.

Akty Prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późniejszymi zmianami);
2. Kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 roku (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późniejszymi zmianami);
3. Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 roku (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późniejszymi zmianami)

NOTATKI

